

หนังสือเรียน รายวิชาพื้นฐาน

ดนตรี-นาฏศิลป์ ป.๖

ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖

กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ

ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑

ผู้เรียบเรียง

รศ. ประทีป นกปี่

นางศศิธร นกปี่

ผู้ตรวจ

นายประคอง เอี่ยมศิริ

นายสิทธิชัย ตันเจริญ

นางวิภาพร พยัฆวรรณ

บรรณาธิการ

นายธนกร อยู่สงค์

พิมพ์ครั้งที่ ๑

สงวนลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัติ

ISBN : 978-616-203-619-4

รหัสสินค้า ๑๖๑๕๐๓๑

A* อักขร
www.aksorn.com

จัดพิมพ์และจำหน่ายทั่วประเทศโดย
บริษัท อักขรเจริญทัศน์ อจก. จำกัด
142 ถนนตะนาว เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร 10200
โทร./แฟกซ์: 0 2622 2999 (อัตโนมัติ 20 คู่สาย)
เว็บไซต์: **บริษัท ไทยรับแลก จำกัด** โทร. 0 2903 9101-6

คณะผู้จัดทำจึงหวังเป็นอย่างยิ่งว่า **หนังสือเรียน ดนตรี-นาฏศิลป์ ป.๖** เล่มนี้ จะเป็น
สื่อการเรียนการสอนที่อำนวยความสะดวกต่อการเรียนดนตรี-นาฏศิลป์ เพื่อให้สัมฤทธิ์ผลตามมาตรฐาน
ตัวชี้วัดที่กำหนดไว้ในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ ทุกประการ

- สัญลักษณ์แทนการปฏิบัติ กิจกรรมเดี่ยว
- สัญลักษณ์แทนการปฏิบัติ กิจกรรมกลุ่ม

หน่วย

การเรียนรู้ที่ ๑	ดนตรีน่ารู้	๑
บทที่ ๑	เรียนรู้เรื่องดนตรี	๒
บทที่ ๒	เครื่องดนตรีน่าศึกษา	๑๓
บทที่ ๓	โน้ตไทยและโน้ตสากล	๒๐
บทที่ ๔	กิจกรรมดนตรีพาสุนัข	๒๙

หน่วย

การเรียนรู้ที่ ๒	ความเป็นมาของดนตรีไทย	๓๗
บทที่ ๑	ที่มาของดนตรีไทย	๓๘

หน่วย

การเรียนรู้ที่ ๓	นาฏศิลป์ไทย เอกลักษณ์ไทย	๔๔
บทที่ ๑	ทำประกอบเพลง	๔๕
บทที่ ๒	นาฏศิลป์กับการออกแบบ	๔๕
บทที่ ๓	กิจกรรมนาฏศิลป์	๔๖
บทที่ ๔	หลักการนาฏศิลป์และการละคร	๔๖

หน่วย

การเรียนรู้ที่ ๔	คุณค่านาฏศิลป์และการละคร	๔๓
บทที่ ๑	ที่มาและบุคคลสำคัญของนาฏศิลป์และการละคร	๔๔

บรรณานุกรม

๑๐๐

ดนตรีน่ารู้

เป้าหมายการเรียนรู้ประจำหน่วยที่ ๑

เมื่อเรียนจบหน่วยนี้ ผู้เรียนจะมีความรู้ความสามารถต่อไปนี้

๑. บรรยายเพลงที่ฟัง โดยอาศัยองค์ประกอบดนตรี และศัพท์สังคีตได้ (มฐ. ศ ๒.๑ ป.๖/๑)
๒. จำแนกประเภทและบทบาทหน้าที่เครื่องดนตรีไทยและเครื่องดนตรีที่มาจากวัฒนธรรมต่างๆ ได้ (มฐ. ศ ๒.๑ ป.๖/๒)
๓. อ่าน เขียนโน้ตไทยและโน้ตสากลทำนองง่ายๆ ได้ (มฐ. ศ ๒.๑ ป.๖/๓)
๔. ใช้เครื่องดนตรีบรรเลงประกอบการร้องเพลง ดนตรีที่มีจังหวะและทำนองง่ายๆ ได้ (มฐ. ศ ๒.๑ ป.๖/๔)
๕. บรรยายความรู้สึกที่มีต่อดนตรีได้ (มฐ. ศ ๒.๑ ป.๖/๕)
๖. แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับทำนอง จังหวะ การประสานเสียง และคุณภาพเสียงของเพลงที่ฟังได้ (มฐ. ศ ๒.๑ ป.๖/๖)

สาระสำคัญ

การฟังเพลงให้เกิดประโยชน์ ผู้ฟังต้องมี
หลักในการฟังและมีความรู้พื้นฐานด้าน
ดนตรีที่ดี

การจะฟังเพลง
ให้ได้ประโยชน์
ควรปฏิบัติอย่างไร

๑ การวิเคราะห์องค์ประกอบทางดนตรี

ดนตรีเป็นเสียงที่ถูกสร้างสรรค์ขึ้น โดยการจัดเรียงองค์ประกอบต่างๆ เช่น เสียง จังหวะ ทำนอง คีตลักษณ์ เป็นต้น ให้เป็นระเบียบและมีแบบแผนตามโครงสร้าง จนเกิดเป็นเสียงดนตรีไพเราะน่าฟัง

๑. องค์ประกอบดนตรีไทย

ดนตรีไทยถือเป็นมรดกทางวัฒนธรรมไทย ที่ได้รับการสร้างสรรค์จากภูมิปัญญาของคนไทยในอดีตและมีการสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน ดนตรีไทยจึงมีพื้นฐานมาจากวัฒนธรรมไทย เช่น ใช้ภาษาไทยขับร้อง ใช้เครื่องดนตรีไทยบรรเลง เป็นต้น องค์ประกอบดนตรีไทย มีดังนี้

๑) **เสียง** เป็นเสียงที่เกิดจากการบรรเลงเครื่องดนตรีและเสียงขับร้องของมนุษย์ ซึ่งได้นำมาเรียบเรียงให้เกิดการผสมกลมกลืนกัน จนเกิดเป็นเสียงดนตรีที่มีความไพเราะ เสียงในโน้ตดนตรีไทยประกอบด้วยระดับเสียง ๗ เสียง ได้แก่ ด ร ม ฟ ซ ล ท ด์ ซึ่งแต่ละเสียงมีช่วงห่างเท่าๆ กัน ๑ เสียงเต็ม

ระดับเสียงของดนตรีไทย (บันไดเสียง) ที่บรรเลง จะมีการกำหนดเสียงหลักไว้แน่นอน แต่ละเสียงจะมีบทบาทการบรรเลงเพลงที่แตกต่างกันไป ในทางดนตรีไทยเรียกระดับเสียงลักษณะนี้ว่า “ทาง” ซึ่งมีทั้งหมด ๗ ทาง ดังนี้

ชื่อทาง	เทียบเสียงกับฆ้องวงใหญ่	เทียบระดับเสียงกับสากล	บทบาทของระดับเสียง
๑) ทางเพียงอล่าง (ทางในลด)	ตรงกับลูกที่ ๓ กับ ๑๐	ฟา (F)	ใช้กับวงปี่พาทย์ดึกดำบรรพ์ หรือปี่พาทย์ไม้นวมประกอบการแสดงละคร
๒) ทางใน	ตรงกับลูกที่ ๔ กับ ๑๑	ซอล (G)	ใช้ประกอบกับการแสดง โขน ละคร
๓) ทางกลาง	ตรงกับลูกที่ ๕ กับ ๑๒	ลา (A)	ใช้ประกอบกับการแสดงโขนหรือหนังใหญ่
๔) ทางเพียงอบบน (ทางนอกต่ำ)	ตรงกับลูกที่ ๖ กับ ๑๓	ที (B)	ใช้กับวงเครื่องสายและมโหรี
๕) ทางกรวด (ทางนอก)	ตรงกับลูกที่ ๗ กับ ๑๔	โด (C)	ใช้ประกอบเสภา
๖) ทางกลางแหบ	ตรงกับลูกที่ ๘ กับ ๑๕	เร (D)	ทางนี้ไม่มีผู้นิยมนำมาบรรเลงมากนัก
๗) ทางขวา	ตรงกับลูกที่ ๒, ๙ กับ ๑๖	มี (E)	ใช้กับวงปี่พาทย์นางหงส์, เครื่องสายปี่ชวา

๒) จังหวะ เป็นการจัดระเบียบเสียงดนตรีในเพลงให้มีความช้า-เร็วตามบทประพันธ์ของเพลง เพื่อให้ผู้ฟังเกิดอารมณ์ความรู้สึกต่างๆ จังหวะในดนตรีไทยจำแนกได้ ดังนี้

จังหวะสามัญ

เป็นจังหวะทั่วไปที่นักดนตรีมักยึดเป็นหลักสำคัญในการบรรเลงและขับร้องเพลง จังหวะสามัญที่ใช้ในวงดนตรีมี ๓ ระดับ คือ

- **จังหวะช้า** ใช้กับเพลงที่มีอัตราจังหวะสามชั้น
- **จังหวะปานกลาง** ใช้กับเพลงที่มีอัตราจังหวะสองชั้น
- **จังหวะเร็ว** ใช้กับเพลงที่มีอัตราจังหวะชั้นเดียว

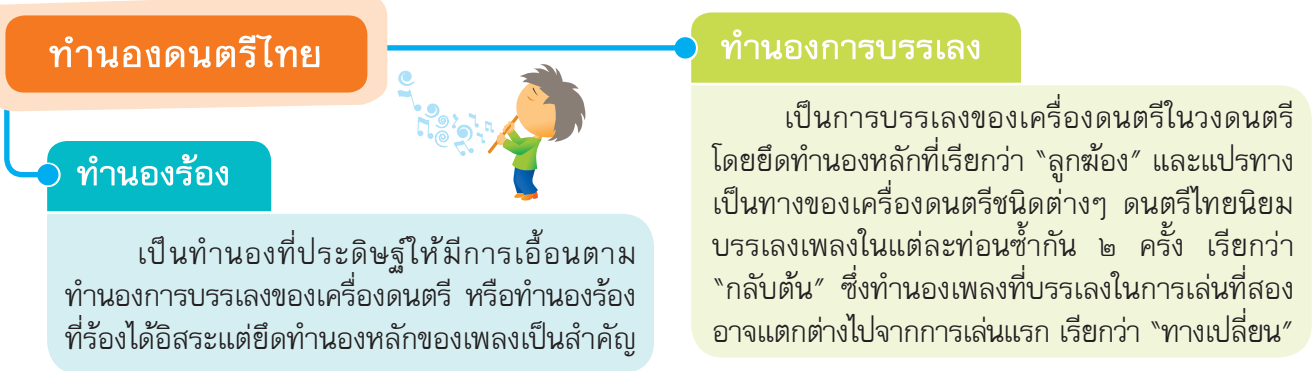
จังหวะฉิ่ง

การใช้ฉิ่งกำกับจังหวะ เสียง “ฉิ่ง” เป็นจังหวะเบา เสียง “ฉับ” เป็นจังหวะหนัก

จังหวะหน้าทับ

เป็นการนับจังหวะโดยใช้เครื่องดนตรีประเภทเครื่องหนัง (กลอง) เป็นเครื่องกำหนดจังหวะ เครื่องดนตรีที่ใช้กำกับจังหวะหน้าทับ ได้แก่ ตะโพน กลองแขก กลองสองหน้า โทน-รำมะนา

๓) ทำนอง เป็นการจัดระเบียบเสียงสูง-ต่ำของเสียงดนตรีในบทเพลง ให้เป็นไปตามบทประพันธ์ของเพลง ซึ่งทำนองจะมีส่วนสำคัญในการสร้างความเหมือน หรือความแตกต่างระหว่างบทเพลง ทำนองในดนตรีไทยแบ่งออกเป็น ๒ ลักษณะ คือ

๔) การประสานเสียง เป็นวิธีการบรรเลงดนตรีหรือขับร้องคนละเสียงในเพลงเดียวกันพร้อมกัน ๒ เสียง โดยประสานเสียงกันเป็นคู่ขนานหรืออาจเหลื่อมล้ำกันตามลีลาเพลงก็ได้ ลักษณะการประสานเสียงของดนตรีไทย มีดังนี้

การประสานเสียงของดนตรีไทย	
๑)	การประสานของเสียงในเครื่องดนตรี เครื่องดนตรีบางชนิดสามารถบรรเลงประสานเสียงได้ เช่น ระนาดเอก ระนาดทุ้ม บรรเลงประสานเสียงโดยตีเป็นเสียงขึ้นคู่ เช่น คู่ ๓ คู่ ๔ คู่ ๕ คู่ ๗ เป็นต้น
๒)	การประสานเสียงโดยการแปรทำนองหลัก (ทำนองลูกฆ้อง) ให้เป็นทำนองเฉพาะของเครื่องดนตรีแต่ละชนิด เรียกว่า “การทำทาง” ทางของเครื่องดนตรีแต่ละชนิดจะมีความแตกต่างกัน เมื่อบรรเลงเป็นวงเครื่องดนตรีแต่ละชนิดก็จะบรรเลงตามทางของตน แต่ยังคงถือทำนองหลักเป็นสำคัญของการบรรเลง
๓)	การประสานเสียงระหว่างการขับร้องและการบรรเลงดนตรี โดยคนร้องจะขับร้องเพลงไปพร้อมกับกาบรรเลงดนตรี

๒. องค์ประกอบดนตรีสากล

ดนตรีสากลเป็นมรดกทางวัฒนธรรมตะวันตกที่มีวิวัฒนาการมานานจนถึงปัจจุบัน ดนตรีสากลมีหลายประเภท เช่น ร็อกแอนด์โรล แจ๊ส เป็นต้น ซึ่งดนตรีสากลมีองค์ประกอบดังนี้

๑) เสียง (Tone) เกิดจากการบรรเลงเครื่องดนตรีและเสียงขับร้องของมนุษย์ แล้วเรียบเรียงให้เกิดการผสมกลมกลืนจนกลายเป็นเสียงที่มีคุณภาพและมีความไพเราะ ซึ่งความแตกต่างของเสียงขึ้นอยู่กับคุณสมบัติ ดังนี้

คุณสมบัติของเสียง ๔ ประการ	
๑) ระดับเสียง (Pitch)	หมายถึง ระดับความสูง-ต่ำของเสียง ซึ่งเกิดจากจำนวนความถี่ของการสั่นสะเทือน ถ้าเสียงที่มีความถี่สูง ลักษณะการสั่นสะเทือนเร็วจะส่งผลให้มีระดับเสียงสูง แต่ถ้าหากเสียงมีความถี่ต่ำ ลักษณะการสั่นสะเทือนช้าจะส่งผลให้มีระดับเสียงต่ำ
๒) ความสั้น-ยาวของเสียง (Duration)	หมายถึง คุณสมบัติที่เกี่ยวกับความยาว-สั้นของเสียง ซึ่งเป็นคุณสมบัติที่สำคัญอย่างยิ่งของการกำหนดลีลา จังหวะ ในดนตรีตะวันตก การกำหนดความสั้น-ยาวของเสียง สามารถแสดงให้เห็นได้จากลักษณะของตัวโน้ต เช่น โน้ตตัวกลม ตัวขาว และตัวดำ เป็นต้น
๓) ความเข้มของเสียง (Intensity)	จะเกี่ยวข้องกับความหนัก-เบาของเสียง ความเข้มของเสียงจะเป็นคุณสมบัติที่ก่อประโยชน์ในการเกื้อหนุนเสียงให้มีลีลาจังหวะที่สมบูรณ์
๔) คุณภาพของเสียง (Quality)	เกิดจากคุณภาพของแหล่งกำเนิดเสียงที่แตกต่างกัน ปัจจัยที่ทำให้คุณภาพของเสียงเกิดความแตกต่างกันนั้น เกิดจากหลายสาเหตุ เช่น วิธีการผลิตเสียง รูปทรงของแหล่งกำเนิดเสียง และวัสดุที่ใช้ทำแหล่งกำเนิดเสียง ปัจจัยเหล่านี้ก่อให้เกิดลักษณะคุณภาพของเสียง ซึ่งเป็นหลักสำคัญให้ผู้ฟังสามารถแยกแยะสีสันทันของเสียง (Tone Color) ระหว่างเครื่องดนตรีเครื่องหนึ่งกับเครื่องหนึ่งได้อย่างชัดเจน

๒) จังหวะ (Rhythm) เป็นการจัดระเบียบของเสียงดนตรี ที่เกี่ยวข้องกับความเร็ว ความหนัก-เบา และความสั้น-ยาว เมื่อนำมาเรียบเรียง ต่อเข้าด้วยกันตามหลักการเชิงดนตรีแล้ว จะมีผลต่ออารมณ์ของผู้ฟัง ทำให้เกิดความรู้สึกต่างๆ

๓) ทำนอง (Melody) เป็นการจัดระเบียบของเสียงที่เกี่ยวข้องกับความสูง-ต่ำ ความสั้น-ยาว และความดัง-เบา องค์ประกอบส่วนนี้มีส่วนสำคัญในการสร้างความประทับใจ จดจำ และแยกแยะความเหมือนหรือแตกต่างระหว่างบทเพลงได้

๔) เสียงประสาน (Harmony) เป็นการเพิ่มแนวเสียงในการขับร้องและการบรรเลงเครื่องดนตรีให้มากกว่าหนึ่งแนวเสียง โดยนำมาเรียบเรียงตามหลักการประสานเสียงของดนตรี เพื่อให้เสียงต่างๆ ในบทเพลงนั้นเกิดความกลมกลืน ไพเราะน่าฟัง ซึ่งการประสานเสียงที่ไพเราะนั้น จะต้องอยู่ในรูปของขั้นคู่เสียง (Interval) หรือคอร์ด (Chord) ชนิดต่างๆ

๕) **พื้นผิวของเสียง (Texture)** เป็นลักษณะหรือรูปแบบของเสียงทั้งที่ประสานสัมพันธ์และไม่ประสานสัมพันธ์ โดยอาจจะเป็นการนำเสียงมาบรรเลงซ้อนกันหรือพร้อมกัน รูปแบบพื้นผิวของเสียง มีดังนี้

รูปแบบพื้นผิวของเสียง	
(๑) พื้นผิวแบบทำนองเดียว (Monophonic Texture)	เป็นลักษณะพื้นผิวของเสียงที่มีแนวทำนองเดียว ไม่มีเสียงประสานอื่น
(๒) พื้นผิวแบบหลายทำนอง (Polyphonic Texture)	เป็นลักษณะพื้นผิวของเสียงที่ประกอบด้วยแนวทำนองตั้งแต่สองแนวทำนองขึ้นไป และเป็นอิสระจากกัน
(๓) พื้นผิวแบบมีเสียงรวม (Homophonic Texture)	เป็นลักษณะพื้นผิวของเสียงที่มีแนวทำนองหลักหนึ่งทำนอง และมีเสียงเพิ่มเข้ามา เพื่อช่วยสนับสนุนให้แนวทำนองเด่นชัดและมีความไพเราะยิ่งขึ้น เสียงที่เพิ่มเข้ามานี้จะไม่มี ความสำคัญเท่าแนวทำนอง
(๔) พื้นผิวแบบมีจุดรวมหรือลูกตกเดียวกัน (Heterophonic Texture)	เป็นรูปแบบของแนวเสียงที่มีทำนองหลายทำนอง แต่ละแนวมีความสำคัญเท่ากันทุกแนว

๖) **สีสันทของเสียง (Tone Color)** เป็นคุณลักษณะของเสียงการขับร้อง และเสียงการบรรเลงเครื่องดนตรีที่เกิดจากแหล่งเสียงที่แตกต่างกัน ดังนี้

ความแตกต่างของแหล่งเสียง	
(๑) ความแตกต่างของเสียงร้องมนุษย์	สิ่งที่ทำให้เสียงร้องของมนุษย์มีความแตกต่างกัน ได้แก่ เพศ วัย ความแตกต่างทางด้านสรีระ เช่น หลอดเสียงและกล่องเสียง เป็นต้น
(๒) ความแตกต่างของเสียงที่เกิดจากเครื่องดนตรี	สิ่งที่ทำให้เสียงที่เกิดจากเครื่องดนตรีมีความแตกต่างกัน ได้แก่ วิธีการบรรเลงวัสดุที่ใช้ทำเครื่องดนตรี รวมทั้งรูปทรง และขนาด ปัจจัยเหล่านี้ล้วนส่งผลโดยตรงต่อสีสันทของเสียงเครื่องดนตรี ทำให้เกิดคุณลักษณะของเสียงที่แตกต่างกันออกไป

๗) **คีตลักษณ์ (Forms)** เป็นรูปแบบในการนำเสนอบทเพลง ซึ่งมีลักษณะตามผู้แต่งเพลงกำหนด คีตลักษณ์เปรียบเสมือนกรอบที่มีการรวมเอาจังหวะ ทำนอง พื้นผิว และสีสันทของเสียงให้เคลื่อนที่ไปในทิศทางเดียวกัน เช่น เพลงชาติมีทำนองเพลงตั้งแต่ต้นจนจบที่ไม่ซ้ำกัน เพลงสามัคคีชุมนุมมีหลายท่อน แต่ละท่อนมีทำนองเหมือนกัน และมีสร้อยคั่น เป็นต้น

๒ ศัพท์สังคีต

ศัพท์สังคีตเป็นศัพท์เฉพาะที่ใช้ในวงการดนตรี เพื่อใช้ในการสื่อสารให้เข้าใจตรงกันว่าเมื่อได้ยินหรือเห็นศัพท์สังคีตนี้แล้ว เป็นที่รู้กันว่าหมายถึงอะไร หรือให้ปฏิบัติอย่างไร ซึ่งศัพท์สังคีตมีใช้กันทั้งดนตรีไทยและดนตรีสากล ดังนี้

๑. ศัพท์สังคีตดนตรีไทย

ศัพท์สังคีตดนตรีไทยส่วนมากมีความหมายเกี่ยวกับวิธีการบรรเลงเครื่องดนตรีไทย และการขับร้องเพลงไทย ซึ่งนักดนตรีหรือผู้ขับร้องเพลงจะต้องเรียนรู้ศัพท์สังคีตต่างๆ เพื่อให้เข้าใจตรงกันว่า หมายถึงอะไร และจะต้องปฏิบัติอย่างไร ในบทเรียนนี้ได้นำเสนอศัพท์สังคีตดนตรีไทยที่นักดนตรีมักใช้อยู่เสมอ ดังนี้

ศัพท์สังคีต	คำอธิบาย
กรอ	เป็นวิธีการบรรเลงเครื่องดนตรีประเภทเครื่องดีดดำเนินทำนอง โดยมากมักจะ เป็นระนาดเอก โดยตีสลับกันถี่ๆ แต่ไม่ได้ตีอยู่ในที่เดียวกัน มักจะตีเป็นคู่ เช่น คู่ ๒ คู่ ๓ เป็นต้น
กวาด	เป็นวิธีการบรรเลงเครื่องดนตรีประเภทเครื่องดีดดำเนินทำนอง เช่น ระนาดเอก ระนาดทุ้ม พ้องวงใหญ่ พ้องวงเล็ก เป็นต้น โดยใช้หัวไม้ดีดลากไปบนเครื่องดนตรีโดยเร็ว เพื่อให้เกิดเสียงต่อเนื่องกัน
ขับ	เป็นการเปล่งเสียงออกมาเพื่อนำเสนอเรื่องราวด้วยทำนองที่ไม่ซับซ้อน เช่น ขับเสภา ขับกล่อม เป็นต้น
คลอ	เป็นการบรรเลงเครื่องดนตรีไปพร้อมกับการขับร้อง เช่น การสีซอสامสาย คลอไปกับการขับร้องเพลง เป็นต้น
เดี่ยว	๑) เป็นวิธีการบรรเลงเครื่องดนตรีด้วยเพลงที่แต่งขึ้นเป็นพิเศษเพื่อแสดงความสามารถของนักดนตรีและภูมิปัญญาของผู้แต่งเพลงนั้น โดยใช้เครื่องดนตรีประเภทบรรเลงดำเนินทำนอง ๒) เป็นเพลงพิเศษที่ใช้ในการบรรเลงเครื่องดนตรีบางชนิด มักใช้บรรเลงในโอกาสพิเศษ
เพี้ยน	เป็นเสียงที่ไม่ตรงกับระดับเสียงที่ถูกต้อง
เอื้อน	๑) เป็นวิธีขับร้องโดยเปล่งเสียงเป็นทำนองดนตรีระหว่างคำร้อง ๒) เป็นวิธีบรรเลงเครื่องดนตรีโดยทำเสียงดนตรีให้สั่นไหวติดต่อกัน

๒. ศัพท์สังคีตดนตรีสากล

ศัพท์สังคีตดนตรีสากลมีใช้กันมากมายและหลากหลาย จึงแบ่งออกเป็นหมวดหมู่เพื่อให้ง่ายต่อการทำความเข้าใจ โดยส่วนมากมักเป็นคำที่มาจากภาษาอิตาลี และใช้บันทึกไว้เหนือโน้ตตอนใดตอนหนึ่งหรือตัวใดตัวหนึ่ง เพื่อบอกความหมาย หรือให้นักดนตรีหรือผู้ขับร้องปฏิบัติตามศัพท์สังคีตนั้น ศัพท์สังคีตดนตรีสากลพื้นฐานที่ควรเรียนรู้ มีดังนี้

ศัพท์สังคีตที่ใช้แสดงความช้าหรือเร็วของจังหวะเพลง		ศัพท์สังคีตที่ใช้แสดงความดังหรือเบาของเสียง	
ศัพท์สังคีต	คำอธิบาย	ศัพท์สังคีต	คำอธิบาย
Largamente	อ่านว่า ลาร์-กา-เมน-เต หมายถึง ช้า	Forte	อ่านว่า ฟอร์-เต หมายถึง ดัง
Allegretto	อ่านว่า อัล-เล-เกรต-โต หมายถึง ค่อนข้างเร็ว	Piano	อ่านว่า เปีย-โน หมายถึง เบา
ศัพท์สังคีตที่ใช้แสดงความรู้สึก		ศัพท์สังคีตทั่วไปที่ใช้กับดนตรี	
ศัพท์สังคีต	คำอธิบาย	ศัพท์สังคีต	คำอธิบาย
Amoroso	อ่านว่า อา-โม-โร-โซ หมายถึง หวานซึ้ง	Introduction	อ่านว่า อิน-โทร-ดัก-ชั่น หมายถึง ตอนนำหรือท่อนนำของเพลง
Vivace	อ่านว่า วี-วา-เซ หมายถึง อย่างมีชีวิตชีวา	Solo	อ่านว่า โซ-โล หมายถึง เพลงเดี่ยวหรือแสดงเดี่ยว

๘ ศัพท์สังคีตช่วยให้นักดนตรีสื่อสารเข้าใจตรงกันและบรรเลงเครื่องดนตรีประสานสอดคล้องกัน

๓ หลักการฟังเพลง

เพลงมีความไพเราะต่างกันตามลักษณะของเพลง ซึ่งคนเราจะรับรู้ถึงความไพเราะของเพลงได้แตกต่างกัน เพราะคนเรามีประสบการณ์การฟังเพลงต่างกัน และมีวัตถุประสงค์การฟังเพลงไม่เหมือนกัน

หลักการฟังเพลง แบ่งออกเป็น ๒ ลักษณะ ดังนี้

๑. ฟังอย่างตั้งใจ

การฟังเพลงประเภทนี้ผู้ฟังต้องการฟังเพื่อให้รับรู้ถึงความไพเราะ ความหมายของเพลง เมื่อฟังเพลงแล้ว ผู้ฟังควรบอกได้ว่าเพลงที่ฟังมีลักษณะอย่างไร เช่น มีจังหวะและทำนองเพลงอย่างไร ให้ความหมายอะไร เครื่องดนตรีที่ใช้มีอะไรบ้าง เป็นต้น

การฟังเพลงอย่างตั้งใจ มีหลักการปฏิบัติ ดังนี้

๒. ฟังอย่างเข้าใจ

การฟังเพลงประเภทนี้ เป็นการฟังเพื่อวิเคราะห์เพลง ซึ่งผู้ฟังต้องมีพื้นฐานความรู้ทางดนตรีมากพอสมควร โดยเฉพาะความรู้เรื่ององค์ประกอบของเพลง ได้แก่ จังหวะ ทำนอง การประสานเสียง รูปแบบของเพลง รวมถึงองค์ประกอบอื่นๆ

การฟังเพลงอย่างเข้าใจ มีหลักการปฏิบัติ ดังนี้

หลักการฟังเพลงอย่างเข้าใจ

๒

มีสมาธิในการฟังเพลง โดยฟังให้เข้าใจถึงองค์ประกอบทางดนตรีของเพลงที่ฟัง

๑

บอกประเภทและโครงสร้างของเพลงที่ฟัง

๓

ขณะฟังควรวิเคราะห์ถึงองค์ประกอบของเพลงว่า มีความสมบูรณ์และมีคุณภาพมากน้อยเพียงใด และวิเคราะห์การประพันธ์ของเพลงว่า สื่อความรู้สึกและสื่อความหมายได้มากน้อยเพียงใด

๔ การวิเคราะห์เพลง

การฟังเพลงส่วนมากมักฟังเพื่อให้เกิดความสนุกสนานเพลิดเพลิน หรือฟังเพื่อผ่อนคลายอารมณ์จากความตึงเครียด แต่ในบางครั้งเราสามารถฟังเพลงให้ได้ประโยชน์มากกว่าให้ความสนุกสนานเพลิดเพลินได้โดยรู้จักการวิเคราะห์เพลง ซึ่งสามารถทำได้ง่ายๆ โดยพิจารณาตามหัวข้อ ดังนี้

๑. เนื้อหาในบทเพลง

ผู้ฟังควรศึกษาคำประพันธ์ที่ใช้ในบทเพลงว่า มีความสละสลวย ใช้คำที่มีความไพเราะ และมีความหมายดีหรือไม่ เพลงที่มีลักษณะการประพันธ์ที่ดี ต้องทำให้ผู้ฟังเข้าใจความหมายได้ง่าย และซาบซึ้งเพลิดเพลินไปกับบทเพลง

๒. องค์ประกอบในบทเพลง

การฟังเสียงดนตรีตามหลักการฟังนั้น ผู้ฟังเพลงจำเป็นต้องรับรู้ถึงองค์ประกอบในบทเพลง ดังนี้

องค์ประกอบในบทเพลง

จังหวะ

เป็นองค์ประกอบที่บอกถึงความช้า-เร็วของบทเพลง และมีส่วนทำให้เกิดความไพเราะ โดยมากเพลงที่ให้อารมณ์ความรู้สึกโศกเศร้ามักจะมีจังหวะช้า ส่วนเพลงที่ให้อารมณ์สนุกสนานมักจะมีจังหวะเร็ว

ทำนอง

เป็นองค์ประกอบที่บ่งบอกถึงเสียงสูง-ต่ำ ที่ถูกเรียบเรียงให้อยู่แนวระดับต่างๆ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับกาประพันธ์ทำนองเพลง

การประสานเสียง

เป็นการขับร้องและบรรเลงดนตรีพร้อมๆ กัน หรือการขับร้องเป็นหมู่คณะ โดยมีแนวเสียงการขับร้องและบรรเลงดนตรีที่มากกว่าหนึ่งแนว แต่ละแนวเสียงจะมีลีลาเป็นของตนเองแต่ยังสอดประสานกลมกลืนกัน และต้องเป็นไปในทิศทางเดียวกัน

รูปแบบของบทเพลง

เป็นองค์ประกอบที่บ่งบอกถึงโครงสร้างของบทเพลงที่ออกแบบตามจังหวะและทำนองของเพลง ซึ่งทำให้ทราบถึงการจัดรูปแบบเนื้อหาของเพลง การแบ่งวรรคตอนของเพลง การร้องซ้ำ การเปลี่ยนท่วงทำนองเพลง

ความไพเราะของเสียงดนตรีและบทเพลงเป็นความรู้สึกที่มีต่อการฟังเพลงของแต่ละคน ซึ่งขึ้นอยู่กับปัจจัยต่างๆ เช่น ประสบการณ์ของผู้ฟัง ความรู้เกี่ยวกับบทเพลงของผู้ฟัง เป็นต้น

๓. คุณภาพเสียงในบทเพลง

ผู้ฟังเพลงควรศึกษาคุณภาพของเสียงในบทเพลง ดังนี้

๑) **เสียงของการขับร้อง** คุณลักษณะของเสียงขับร้องมีความแตกต่างกันไปตามลักษณะของเพศและวัยของผู้ขับร้อง เช่น เสียงของเด็กเล็กจะมีลักษณะเล็ก แหลม ส่วนเสียงของผู้ชายวัยกลางคนจะมีเสียงทุ้มใหญ่ เป็นต้น ในการพิจารณาเสียงขับร้อง อาจพิจารณาตามลักษณะ ดังนี้

การพิจารณาเสียงขับร้อง

- (๑) การออกเสียง ต้องออกเสียงเนื้อร้องให้ถูกต้องตามอักขรวิธี และชัดเจน
- (๒) ขับร้องได้ถูกต้องตามจังหวะและทำนองเพลง
- (๓) น้ำเสียงที่ร้องสามารถถ่ายทอดอารมณ์ให้ผู้ฟังคล้อยตาม
- (๔) การแสดงท่าทาง สีหน้า มีความสอดคล้องกับทำนองและอารมณ์ของเพลง

๒) เสียงของดนตรี เป็นเสียงที่เกิดขึ้นจากการบรรเลงเครื่องดนตรีชนิดต่างๆ ร่วมกัน เครื่องดนตรีแต่ละชนิดจะมีคุณลักษณะที่แตกต่างกันออกไป แบ่งได้เป็น ๒ ประเภท ดังนี้

ประเภทของเครื่องดนตรี	
(๑) เครื่องดนตรีที่ใช้บรรเลงทำนอง	เป็นเครื่องดนตรีที่สามารถบรรเลงเป็นเสียงดนตรีได้หลายแบบหลายระดับเสียง และช่วยทำให้เกิดความไพเราะมากขึ้น ลักษณะเสียงของเครื่องดนตรีจะแตกต่างกันตามชนิดของเครื่องดนตรีและให้ความรู้สึกที่แตกต่างกันออกไป
(๒) เครื่องดนตรีที่ใช้บรรเลงประกอบจังหวะ	เป็นเครื่องดนตรีที่มีลักษณะเสียงแบบเดียวหรือสองแบบ ไม่สามารถไล่ระดับเสียงได้ เสียงที่เกิดจากบรรเลงของเครื่องดนตรีชนิดนั้นให้ความรู้สึกที่แตกต่างกันออกไป เช่น เสียงตีกลอง ให้ความรู้สึกหนักแน่น มั่นคง เร้าใจ เป็นต้น

ในการสังเกตว่าเสียงดนตรีมีคุณภาพหรือไม่ สามารถสังเกตจากเสียงการบรรเลงดนตรี ตามลักษณะ ดังนี้

ลักษณะเสียงดนตรีที่มีคุณภาพ
• บรรเลงได้ถูกต้องตามจังหวะและทำนองเพลง
• มีระดับเสียงของเครื่องดนตรีให้สอดคล้องและกลมกลืนกันตามบทบาทหน้าที่ในวงดนตรี
• บรรเลงเครื่องดนตรีได้ถูกต้องตามโน้ตเพลง
• บรรเลงได้สอดคล้องกลมกลืนกับทำนองและอารมณ์ของเพลง

กิจกรรมการเรียนรู้

๑

เลือกฟังเพลงไทยมา ๑ เพลง แล้วเขียนบรรยายตามหัวข้อที่กำหนดให้

๑

ชื่อเพลงที่ฟัง

๒

องค์ประกอบเพลง (จังหวะ ทำนอง การประสานเสียง และรูปแบบของเพลง)

๓

ศัพท์สังคีตที่เกี่ยวข้องกับเพลง

๔

ความรู้สึกที่ได้ฟังเพลงนี้

๒

เลือกฟังเพลงไทยสากลหรือเพลงสากล ๑ เพลง แล้วเขียนบรรยายตามหัวข้อ ดังนี้

๑

ชื่อเพลงที่ฟัง

๒

ความรู้สึกที่มีต่อเพลง

๓

ความคิดเห็นในเรื่องทำนอง จังหวะ การประสานเสียง และคุณภาพเสียงของเพลงที่ฟัง